

ARBETSMILJÖ
VERKET

Rapport – djupstudie 2012

Olycka inom entreprenad på fast driftställe

Dnr: 2011/101547

En djupstudie kan ses som en fallbeskrivning av en enskild olyckshändelse. Målet med djupstudierna är att de ska ge svar på vilka bakomliggande faktorer som har påverkat eller framkallat en olycka och ge förslag till förebyggande åtgärder som kan återkopplas till Arbetsmiljöverkets verksamhet och därmed ge underlag för kommande prioriteringar av tillsynen.

1. Sammanfattning

En snickare ska åtgärda ett driftstopp i en spånsugsanläggning som har en väggsåg kopplad till anläggningen. Klingan i väggsågen är i drift när snickaren stoppar in vänster hand i riskområdet. Mannen förlorar pekfingeret och skadar senor och nerver i handen. Tummen stelopererades och övriga tre fingrar drabbades av nedsatt rörlighet och känselbortfall. Olyckan inträffade måndag den 16 april 2012 i ett snickeri på ett stort företag.

Den skadade är en 56 årig snickare, mångårig erfarenhet i yrket och anställd vid ett mindre entreprenadföretag.

Den direkta orsaken till olyckan är att den skadade trodde att sågen var avstängd. Bakomliggande orsaker är bland annat brister i löpande underhåll och bristande kunskaper och vana om driftstopp och säkra stopp.

Något systematiskt arbetsmiljöarbete bedrevs inte på snickeriet. Det kan ha sin grund i oklara ansvarsförhållanden av olika anställningsformer och bristande samordning av arbetsmiljöfrågor mellan kundföretag, entreprenörer och egenföretagare. Avsaknaden av ett systematiskt arbetsmiljöarbete i snickeriet kan ses som en grundläggande omständighet som kan förklara olyckan.

Åtgärdsförslag

När samtliga djupstudier för 2012 års tema, entreprenörsföretag, är klara, kommer en sammanställning och analys av dessa rapporter att göras. Därefter kommer, utifrån ett helhetsperspektiv, beslut att fattas angående de åtgärder Arbetsmiljöverket kommer att vidta i syfte att förebygga framtida olycksfall.

2. Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	2
3. Bakgrund till att djupstudien genomfördes.....	4
4. Bakgrundsinformation om händelsen	4
4.1 Allmänt.....	4
4.2 Snickeriet.....	4
4.2.1 Teknisk information.....	4
4.3 Anställningsförhållanden	6
5. Metod.....	6
6. Resultat av undersökningen.....	7
6.1 Händelser	7
6.2 Direkta orsaker	8
6.3 Bakomliggande orsaker.....	9
6.4 Grundläggande omständigheter.....	10
6.5 Barriärer.....	11
7. Konsekvensanalys.....	11
8. Åtgärdsförslag.....	12
8.1 Vidtagna åtgärder	12
8.2 Förslag på säkerhetshöjande åtgärder	12
9. Diskussion.....	12
10. Referenser/Källor	14
11. Bilagor.....	15
Bilaga 1 Händelseanalys	15
Bilaga 2 Bilder (5 sidor)	15
Bilaga 3 Lagstiftning.....	15

3. Bakgrund till att djupstudien genomfördes

Syftet med djupstudierna är att hitta bakomliggande orsaker till olyckorna och att utveckla åtgärdsförslag som återkopplas till Arbetsmiljöverkets förebyggande verksamhet för att hindra att liknande olyckor ska inträffa igen. Syftet är inte att utpeka någon som ansvarig för olyckorna.

Genomförande av föreliggande djupstudie har beslutats av Håkan Edén, tillsynsdirektör på Arbetsmiljöverket, avdelning för inspektion i samråd med Lena Erfors, verksamhetsutvecklare, inspektion syd, ägare av nationell inspektionsaktivitet djupstudier 2012. Som utredare utsågs arbetsmiljöinspektörerna Christina Asplund och Lena Janson.

4. Bakgrundsinformation om händelsen

4.1 Allmänt

Olyckan inträffade på ett snickeri tillhörande ett stort företag, i fortsättningen kallat kundföretaget. Kundföretaget är sysselsatt med olika arrangemang inom kontors- och andra företags tjänster. De är verksamma inom en konkurrensutsatt och konjunkturkänslig bransch.

Den skadade är en man på 56 år som är utbildad snickare. Han har tio års erfarenhet av kundföretaget och dess snickeri.

4.2 Snickeriet

Sex till sju personer arbetar regelbundet i snickeriet. De har blandade anställningsförhållanden. Mer information om anställningsförhållanden finns under punkt 4.3 nedan.

En direktanställd snickeriansvarig, placerad på kundföretagets kontor, lämnar arbetsorder till snickeriet där personalen själva fördelar arbetet mellan sig.

Det finns även andra arbetstagare som kommer in och gör större eller mindre arbeten vid maskinerna. Samtliga arbetstagare som vistas på kundföretaget och som har passerkort har möjlighet att använda bänkar och maskiner, även när ordinarie personal inte är där.

I snickeriet finns ett 20-tal snickerimaskiner, bland annat rikthyvel, justersåg, kapsåg och den aktuella väggsågen.

Genom snickeriet går en transportväg för bland annat trucktrafik. Ett stort fikarum finns innanför snickeriet.

4.2.1 Teknisk information

Olyckan inträffade i en väggsåg av fabrikat Elcon 215 DS XL, tillverkningsår 2005. Maskinen är avsedd för sågning av plattor av trämaterial. Det går att kapa träskivor både lodrätt och vågrätt i sågen.

Maskinen används i professionell drift. Det är en ganska vanlig maskin som ofta förekommer på byggvaruhus och snickerier.

Sågen är tillverkad i Holland av företaget Elcon. Leverantör i Sverige är företaget Sernbrandt maskiner & verktyg aktieföretag. Maskinen är levererad till kundföretaget 2005.

Sågen anses, av både intervjuade arbetstagare och leverantör, som en av de säkraste maskinerna som förekommer i ett snickeri. Det är ovanligt med olyckor. Utredningen har inte kunnat hitta några fel på sågen.

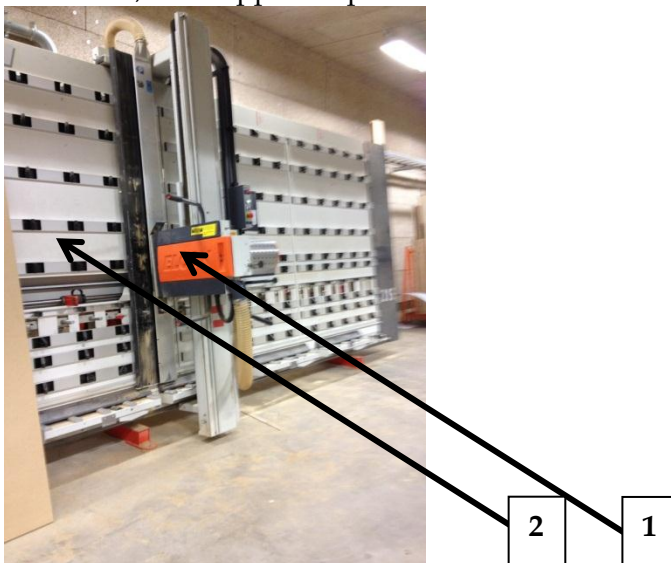
Väggsågen består av sågenhet, stativ, sågbalk och manöverpanel för inställning av sågning samt start och stopp. På stativet finns en huvudströmställare med plats för hänglås som ska möjliggöra säkert stopp.

Till sågen finns en processventilation (spånsug) kopplad. Den ska leda bort spån och damm som uppkommer vid sågning. Processventilation är kopplad så att den startar automatiskt vid start av väggsågen. Det går även att köra processventilationen separat med väggsågen avstängd.

Väggsågen är placerad stående utmed en vägg. Till maskinen finns en bruksanvisning som beskriver korrekt användning av maskinen, vilken typ av klingor och vilket kapacitet på processventilation som krävs. Här beskrivs även risker med maskinen.

Enligt bruksanvisningen är väggsågen "uteslutande avsedd för sågning av plattor av trämaterial. Maskinen är inte avsedd för någon annan användning och tillverkaren åtar sig inget ansvar för ev uppkomna skador. Om man överväger bearbetning av andra material, bör man först ta kontakt med maskinleverantör".

På kundföretaget förekommer att det sågas plexiglas i väggsågen. Vid sågning av plexiglas smälter spånen samman av värmen och bildar porösa små nystan, "svalbon", som täpper till processventilationen.

Väggsåg av fabrikat Elcon. Pilen 1 pekar på sågenheten som står inställd för lodrätt sågning, likt olyckstillfället. Pilen 2 pekar på väggsågens stativ där skivor som sågas ska placeras.

Huvudströmställare på vänster sida av väggsågen. Finns utrymme för hänglås som säkerställer säkert stopp.

Se fler bilder på väggsåg i bilagor.

4.3 Anställningsförhållanden

Kundföretaget har cirka 250 direktanställda. De anlitar även entreprenörer och inhyrd personal som vistas på kundföretaget varje dag. Det kan vara upp till 120-130 anlitade personer vid olika arrangemang och arbetstoppar.

För arbetet i snickeriet använde sig företaget tidigare av en stor entreprenad-firma. 2008 sade kundföretaget upp avtalet med denna för att istället använda sig av samma personal, men nu som egenföretagare och mindre entreprenad-firmor. Vid olyckstillfället fanns sex personer närvarande i snickeriet, varav tre egenföretagare och tre anställda i olika entreprenadföretag. De som arbetade i snickeriet vid olyckstillfället kom från sex olika bolag.

5. Metod

Arbetsmiljöverket har gjort flertalet besök vid kundföretaget där olyckan inträffade och träffat den skadade i bostaden. Utredarna har intervjuat produktionschefen, huvudskyddsombudet, den skadade och tre arbetskamrater som var närvarande vid olyckan. Leverantör av väggsåg har också kontaktats.

Under utredningen har diskussion förts med Mikael Syk, jurist på Arbetsmiljöverkets huvudkontor och Fredrika Brickman, biträdande tillsynsdirektör på distriktet i Stockholm och projektledare för nationell inspektionsaktivitet "in- och uthyrning av arbetskraft"

Vi har i utredningen använt metoden Händelseanalys med MTO-perspektiv (samband Människa, Teknik och Organisation). Metoden beaktar olika samverkande orsaker till olyckan ur de ovan nämnda tre perspektiven. I analysen ingår att identifiera barriärer i form av exempelvis skydd, instruktioner eller kunskaper som brustit eller saknats. Genom metoden får man svar på frågorna:

- Vad hände?
- Vilka var de direkta orsakerna?
- Vilka var de bakomliggande orsakerna?
- Vilka var de övergripande orsakerna?

6. Resultat av undersökningen

6.1 Händelser

Personer som befann sig på olycksplatsen:

A: Den skadade snickaren, anställd på entreprenadföretag

B: Snickare, anställd på entreprenörföretag

C: Snickare, egen företagare

D: Snickare, anställd på entreprenadföretag

E: Snickare, egenföretagare

F: Snickare, egenföretagare

H1

Händelsen inträffar måndagen den 16 april 2012 strax före kl. 10.00.

B och C ska såga en träskiva med hjälp av en väggsåg i snickeriet. De upptäcker att processventilationen (spånsugen) inte fungerar, den suger inte bort spånet. Det dammar ut i lokalen.

H2

B påkallar A:s uppmärksamhet. A befinner sig vid tillfället längre bort i samma lokal.

H3

Såg och spånsug stängs av på sågens stoppknapp vid manöverpanelen på sågenheten. Uppgifterna går isär om vem som stänger av.

H4

A går till spånsugsanläggningens styrbox, cirka 50 meter bort från väggsågen.

Han konstaterar att säkringen som finns i styrboxen till anläggningen inte löst ut, vilket är en indikation på att spånsugens behållare inte är full. A fortsätter felsökningen genom att sätta vredet på styrboxens utsida från läge "automat" till läge "manuellt". Detta innebär att spånsugen kan köras separat utan att snickerimaskiner behöver vara i drift.

Samtidigt som A går till styrboxen går B för att kontrollera spånsugens behållare. B går ut till spånsugsanläggningen på utsidan, cirka 100 meter från väggsågen för att se om dess behållare är full, något som tidigare förorsakat driftstopp. B konstaterar att behållaren inte är full.

H5

A går vidare till delar av övriga snickerimaskiner såsom rikthyvel och justersåg. Han konstaterar att spånsugen fungerar vid dessa maskiner.

H6

A går tillbaka till väggsågen. B har kommit tillbaka från spånsugsanläggningens behållare så A, B, C och D står alla vid väggsågen.

A stoppar in handen i riskområdet vid sågklingan och drar tillbaka/slår undan klingskyddet.

H7

Den frilagda klingan sågar A i vänster hand vilket resulterar i allvarlig handskada.

Efter olyckan går A till det intilliggande fikarummet. E och F arbetar precis utanför fikarummet. D följer efter och ropar sedan till de andra att hjälpa till. Då första hjälpen utrustningen var bristfällig används en ren t-shirt för att lägga första förband.

Ambulans kommer snabbt till platsen. Samtliga närvarande vid olyckan erbjuds krisstöd.

Olyckan resulterade i att A förlorade vänster pekfinger, tummen stelopererades, skadade senor och nerver med nedsatt rörlighet i kvarvarande fingrar samt känselbortfall. Han har genomgått ett flertal operationer och väntar på ytterligare operation. Sjukskrivning och medicinsk rehabilitering pågår.

6.2 Direkta orsaker

A: Den skadade snickaren, anställd på entreprenadföretag

B: Snickare, anställd på entreprenörföretag

C: Snickare, egen företagare

O1

Väggsågens processventilation (spånsug) är tilltäppt av plexiglasnystan. Det har framkommit efter olyckan att någon dagarna innan olyckan har sågat en stor mängd plexiglas. Efter denna sågning rensades aldrig sågen ifrån plexiglasnystan.

Se vidare kring plexiglas under punkt 4.2.1

O2

B och C behöver hjälp med att få igång spånsugen.

O3

Det är ett vedertaget arbetssätt att stänga av väggsågen på stoppknappen vid manöverpanelen, innan felsökning genomförs.

O4

När A har ställt vredet i manuellt läge går spånsugsanläggningen att köra separat från övriga maskiner. Detta innebär att inga rörliga maskindelar behöver vara igång vid fortsatt felsökning.

O5

A vill utesluta olika felkällor till varför spånsugen till väggsågen inte fungerar.

O6

A skulle känna i vilken omfattning spånsugen fungerade vid klingskyddets öppning och samtidigt banka bort eventuellt spånrester som kan ha orsakat stopp utmed sågenhetens sidor.

O7

Väggsågens klinga roterar.

6.3 Bakomliggande orsaker

B1

Det finns brister i det löpande underhållet av maskinerna i snickeriet. Det saknas rutiner för egen fortlöpande tillsyn och rengöring. Det finns en maskinfirma som utför regelbunden service och som kan ringas ut vid behov.

Det har tidigare förekommit driftstopp i spånsugen när plexiglas har sågats i väggsågen. Vid sågning av plexiglas bildas små nystan som täpper till i spånsugen om de inte plockas bort. Leverantören rekommendationer är att sågen ska rensas efter varje sågning med plexiglas. Någon instruktion för sågning av plexiglas finns inte på arbetsplatsen.

Enligt bruksanvisningen ska leverantören kontaktas om annat än träskivor ska sågas i väggsågen, något som inte var känt på arbetsplatsen.

Eftersom andra än snickarna själva har tillgång till maskinerna (i praktiken samtliga på arbetsplatsen som har passerkort) har snickarna inte någon vetskap om hur maskinerna använts och vilket behov av fortlöpande underhåll de har.

B2

B och C saknar kunskaper om vad de ska göra vid driftstopp. A har större kunskaper och mer vana av arbete med väggsågen och har dessutom tagit på sig ett större ansvar än sina arbetskamrater gällande just väggsågen.

B3

På väggsågen finns en huvudströmställare med möjlighet att hänga ett lås på, som säkerställer säkert stopp. I detta fall stängdes inte sågen av vid huvudströmställaren. Detta var något som den intervjuade personalen inte var medveten om. Vid stopp för underhåll används den ordinarie stoppknappen på manöverpanelen.

B4

När A stoppar in sin hand i riskområdet är han helt övertygad om att väggsågen är avstängd. Enligt egen uppgift har han stängt av sågen själv.

6.4 Grundläggande omständigheter

G1

På kundföretaget finns ett uppbyggt systematiskt arbetsmiljöarbete. Det genomförs regelbundna arbetsmiljömöten samt skyddskommittémöten, där även representanter för de tre stora entreprenadföretagen deltar. Skyddsronder genomförs med deltagande bland annat av huvudskyddsombudet. Av någon anledning har snickeriet "glömts bort". Enligt uppgift i intervjuer har det aldrig genomförts någon skydds rond i snickeriet. Någon undersökning och riskbedömning av arbetet har inte heller genomförts.

Den direktanställda snickeriansvarige lämnar arbetsorder till snickeriet, där personalen själva fördelar arbetet mellan sig och delar in sig själva i arbetslag.

Det är hos den snickeriansvarige samtliga snickare, oavsett anställningsförhållanden, diskuterar ledigheter och i första hand sjukanmäler sig. När personal i snickeriet vill ha någon arbetsmiljöförbättrande åtgärd utförd i snickeriet kontaktar de direktanställd personal. Vem de kontaktar beror på vad frågan gäller. Initiativen får komma från snickarna själva.

Arbetsledning saknas och ingen har till uppdrag att fånga upp signaler om hur snickarna mår eller hur samarbetet fungerar. Arbetsförhållandena är osäkra och skiljer sig åt mellan de olika snickarna då vissa via avtal är garanterade full arbetstid per vecka medan andra får "jaga timmar".

Vid olyckstillfället hade de inte bråttom och det uppges att stress inte är något problem. Ibland jobbar de kvällar och helger, men detta sågs som naturligt. De var mera stressade/oroliga för att inte ha jobb.

G2

Arbetsmiljöuppgifter var skriftligt fördelade ner till produktionschefen, som inte tar del av det dagliga arbetet i snickeriet.

G3

Det saknas rutiner för att ta fram skriftliga instruktioner för säkert arbete. Vidare saknas rutiner som säkerställer att de som arbetar i snickeriet har kunskaper att utföra arbetet på ett säkert sätt.

G4

Eftersom kundföretaget är ett fast driftställe som är gemensamt för flera verksamheter, varav snickeriet är en, är det den som råder över arbetsstället som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor.

Kundföretagets samordnings- och rådighetsansvar har inte fungerat i snickeriet.

6.5 Barriärer

En barriär en funktion som förhindrar en negativ händelse eller begränsar konsekvensen av den. Barriärer kan vara av olika karaktärer, exempelvis tekniska eller organisatoriska.

Barriär 1:

Obehöriga har haft tillgång till väggsågen. Som det har sett ut har all personal som befunnits sig på kundföretaget med passerkort kunnat använda sågen. Det har saknats en begränsning av vilka som skulle ha tillgång till sågen.

Barriär 2:

Det saknades instruktioner för löpande underhåll. Leverantörens rekommendationer är att sågen ska rensas efter varje sågning av plexiglas. Någon instruktion för sågning av plexiglas och efterföljande rensning fanns inte på arbetsplatsen.

Hade det funnits tydliga instruktioner för löpande underhåll (som följts) efter sågning av plexiglas hade det inte blivit stopp i spånsugen.

Barriär 3:

Instruktioner för driftstopp saknades. Det var oklart vem som skulle göra vad och när vid driftstopp. Det framkom att om snickarna inte lyckas själva kan de kontakta fastighetsavdelningen.

Barriär 4 och 5:

Instruktioner för säkert stopp saknades. Personalen saknade kunskap om att det fanns en huvudströmställare, som enligt leverantören ska användas vid service och underhåll.

Huvudströmställaren kan säkras med hänglås så att inte någon kan starta maskinen vid arbete kring driftstopp. I detta fall stängdes inte sågen av vid huvudströmställaren.

7. Konsekvensanalys

Konsekvensen av olyckan är nog nästan det värsta tänkbara som kan inträffa i en väggsåg. Olyckan hade kunnat sluta ännu värre med helt förlorade fingrar på vänster hand med möjligtvis en kvarvarande stelopererad tumme.

Att den skadade fick snabb hjälp bidrog till att konsekvenserna inte blev allvarligare.

8. Åtgärdsförslag

8.1 Vidtagna åtgärder

Leverantören av sågen har haft en genomgång/utbildning för alla som arbetar på snickeriet för att öka kunskaperna kring vad som får sågas, vilka klingor som ska användas samt skötsel och underhåll.

Arbetsgivaren har genomfört en egen utredning tillsammans med kundföretaget.

Kundföretaget har uppdaterat sina rutiner för tömning av spånbehållare.

Kundföretaget har tagit på sig att organisera

- Skyddsrondsplanering.
- System för att minska åtkomsten till maskinerna i snickeriet. De som är behöriga får personlig nyckel (efter att de fått utbildning av maskinerna).
- Sjukvårdsutbildning.
- Bättre rutiner beträffande kontroll och påfyllning av sjukvårdsmaterial.

8.2 Förslag på säkerhetshöjande åtgärder

När samtliga djupstudier för 2012 års tema, entreprenörsföretag, är klara, kommer en sammanställning och analys av dessa rapporter att göras. Därefter kommer, utifrån ett helhetsperspektiv, beslut att fattas angående de åtgärder Arbetsmiljöverket kommer att vidta i syfte att förebygga framtida olycksfall.

9. Diskussion

Vid olyckstillfället fanns sex personer närvarande i snickeriet, varav tre egenföretagare med F-skattesedel och tre anställda i olika entreprenadföretag. Personerna i snickeriet har arbetat tillsammans i många år.

Hur såg nu personerna själva på sina anställningsförhållanden och roller?

Vid intervjuerna framkom att:

- Produktionschefen på kundföretaget uppger att man inte gör skillnad på personalen utifrån anställningsförhållanden utan *"betraktar alla som anställda, en del i produktionen"*.
- En av de anställda på ett entreprenadföretag såg sig som anställd på kundföretaget genom företaget som betalade ut hans lön.
- En annan anställd på entreprenadföretag såg sig *"som inhyrd entreprenör"*.

- Arbetsgivaren till den skadade såg anställningen av snickaren som en administrativ uppgift, han såg till att lön och försäkringar fungerade. Den anställde snickaren skötte sig i övrigt själv.
- Vikarierande huvudskyddsombud bekräftade att man glömt bort skyddsronder på snickeriet.

Vi kan konstatera att denna arbetsplats har komplex sammansättning av olika anställningsförhållanden. Personer som dagligen arbetar tillsammans kan vara entreprenörer, inhyrda, egen företagare eller anställda av kundföretaget.

Vi ställer oss frågan vilka konsekvenser denna komplexa sammansättning får för arbetsmiljön?

Produktionschefen betraktar alla som anställda och som en del av produktionen men om han hade förstått sin roll i arbetsmiljöarbetet skulle han ha vetat att det finns olika regler beroende på anställningsförhållanden. Personerna i snickeriet har också oklara uppfattningar om vad som gäller i arbetsmiljöhänseende och hur de ska betrakta sina anställningsförhållanden gentemot kundföretaget.

Det finns vägledning i Arbetsmiljölagen och böcker om vem som har arbetsmiljöansvar men informationen är inte lättillgänglig och inte helt lätt att tolka.

En tydlig konsekvens är att kundföretaget som har rådighetsansvar och samordningsansvar har glömt bort snickeriet ur ett arbetsmiljöhänseende.

Vi kan konstatera att personerna i snickeriet till stor del är så kallade beroende uppdragstagare, vilket innebär att de enligt arbetsrättslig praxis kan betraktas som arbetstagare hos beställaren, i detta fall kundföretaget (se bilaga 7, lagstiftning).

I Arbetsmiljöverkets officiella statistik om arbetsorsakade besvär 2012 anges att uppskattningsvis 860 000 sysselsatta har haft arbetsorsakade besvär. Drygt en fjärdedel har varit sjukskrivna och i fyra fall av fem rör det sig om besvär som har andra orsaker än olyckshändelser i arbetet. Det är främst fysisk belastning i arbetet (arbetsställningar och tung manuell hantering) och stress eller psykiska påfrestningar som ligger bakom besvären.

Hur fångar man då upp dessa risker i snickeriet? Hur och vem fångar upp tidiga signaler på behov av arbetsanpassning? Vem bedömer den fysiska belastningen, uppmärksammar hur samarbetet fungerar, hur arbetsbelastningen ser ut och hur personerna mår?

När den skadade personen kom under läkarvård framkom det att han hade diabetes. Han uppger att han sedan i januari inte känt sig helt frisk och själv valt att gå ner i arbetstid redan före olyckan. En av effekterna av att han nu behandlas är att hans syn förbättrats så bra att han slutat att använda glasögon.

Egenföretagarna har ett eget ansvar. Entreprenörer ska följas upp av sin egen arbetsgivare (som i ett av fallen har sitt företag i ett annat län). För inhyrda

gäller ett gemensamt ansvar för inhyraren och uthyraren. Betraktar man dem dessutom som beroendeuppdragstagare är det kundföretaget som har ett ansvar även för att fånga upp signaler på problem enligt ovan.

Det finns inga tillbud rapporterade. Det kan vara svårare att delta i arbetsmiljöarbete när man har en otrygg anställning, bland annat finns en rädsla för att vara obekväma.

Vilka konsekvenser får den ökade förekomsten av entreprenörer och inhyrda på Arbetsmiljöverkets tillsyn?

Inom byggsektorn har det arbetats med att klargöra vad som gäller för entreprenörer men tydlighet saknas för fast driftställe.

Tillsynsprojekt riktas mot speciella företeelser eller risker i arbetslivet. Frågan är om Arbetsmiljöverket uppmärksammar komplexiteten kring entreprenörer och inhyrda i arbetslivet?

Har aktörerna på arbetsmarknaden klart för sig vad som gäller för olika kategorier av personal eller krävs information och kunskap? Har berörda inspektörer rätt kunskaper i frågorna för att kunna ställa rätt krav på rätt arbetsgivare eller behövs information och utbildning även här?

Vad gäller när en person kliver innanför dörrarna på en arbetsplats? Vem är inhyrd eller entreprenör? Vilka är skillnaderna och vilka blir konsekvenserna?

10. Referenser/Källor

Arbetsmiljölagen (AML)

AFS 2001:1 om systematiskt arbetsmiljöarbete.

AFS 1994:1 om arbetsanpassning och rehabilitering.

Arbetsmiljöverkets intranät samt externa web.

Bok "Arbete på tillfälliga arbetsplatser- vem har arbetsmiljöansvar" (H432)

Bruksanvisning till väggsåg

Intervjuer och besök:

Flertal besök på kundföretaget

Den skadade

Den skadades arbetsgivare

Produktionschefen på kundföretaget

Huvudskyddsombudet på kundföretaget

Tre av den skadades arbetskamrater

Telefonkontakt med leverantören av väggsågen

Mikael Syk, jurist på Arbetsmiljöverkets huvudkontor

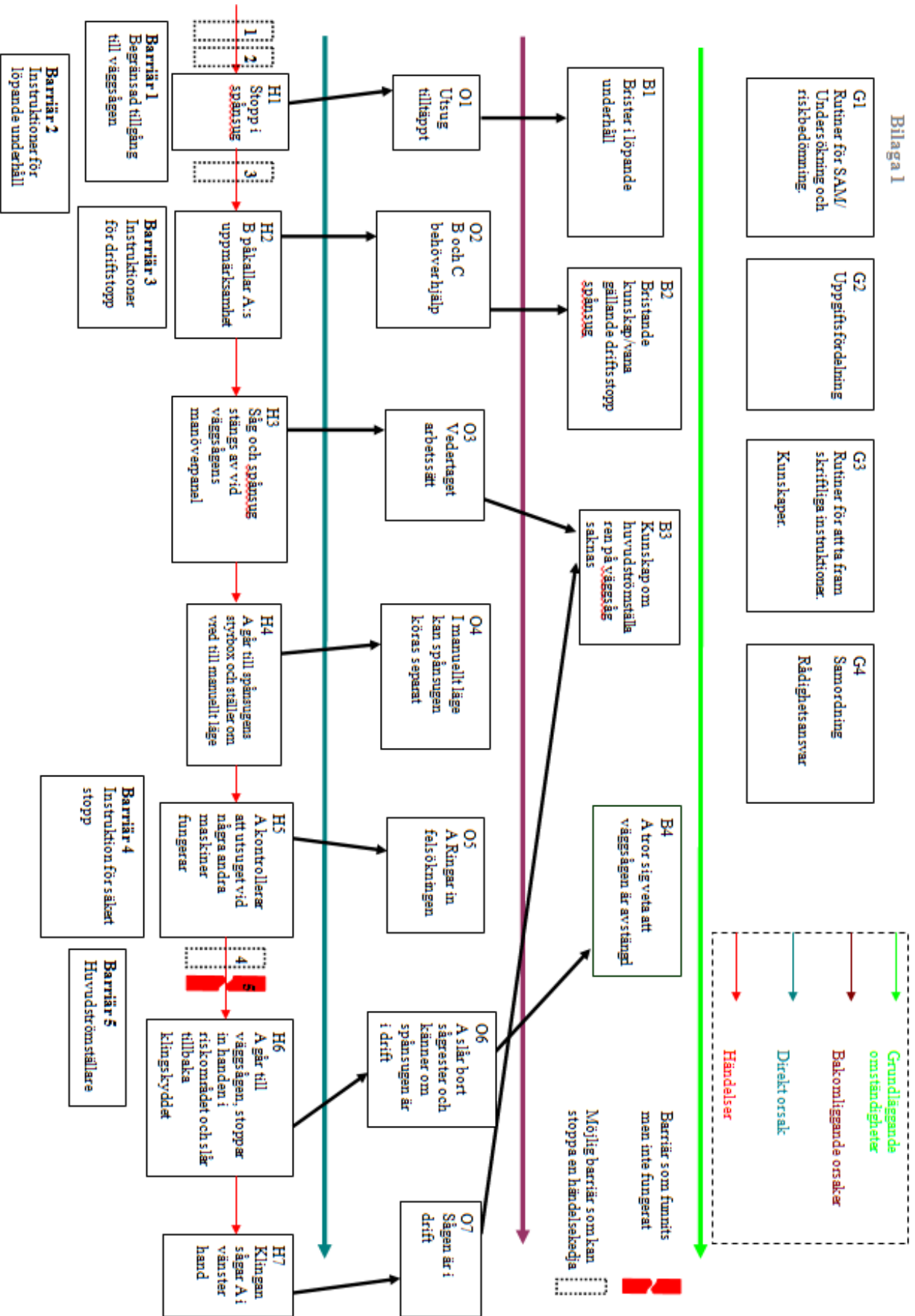
Fredrika Brickman, biträdande tillsynsdirektör på distriktet i Stockholm och projektledare för nationell inspektionsaktivitet "in- och uthyrning av arbetskraft"

11. Bilagor

Bilaga 1 Händelseanalys

Bilaga 2 Bilder (5 bilder)

Bilaga 3 Lagstiftning

Bilaga 2

Bild 1. Styrskåp till spånsugsanläggning (processventilation). När vred ställs i läge manuellt kan spånsugen köras separat.

Bilaga 2

Bild 2. Riskområde där den skadade stoppade in vänster hand. Klingan täcks av både rörligt och fast skydd. Det rörliga skyddet som täcker sågklingan slogs tillbaka mot den orange delen vid olyckstillfället.

Pilen pekar mot en liten bit av sågklingan som sticker ut från det rörliga skyddet.

Det fasta skyddet (orange del) har en förregling. Se vidare bild 5

När sågen stängs av stannar klingan inom 10 sekunder.

Bilaga 2

Bild 3. Huvudströmställare på vänster sida av väggsågen. Finns utrymme för hänglås

Bilaga 2

Bild 4. Manöverpanel till väggsågen med tydligt start och stopp.

Bilaga 2

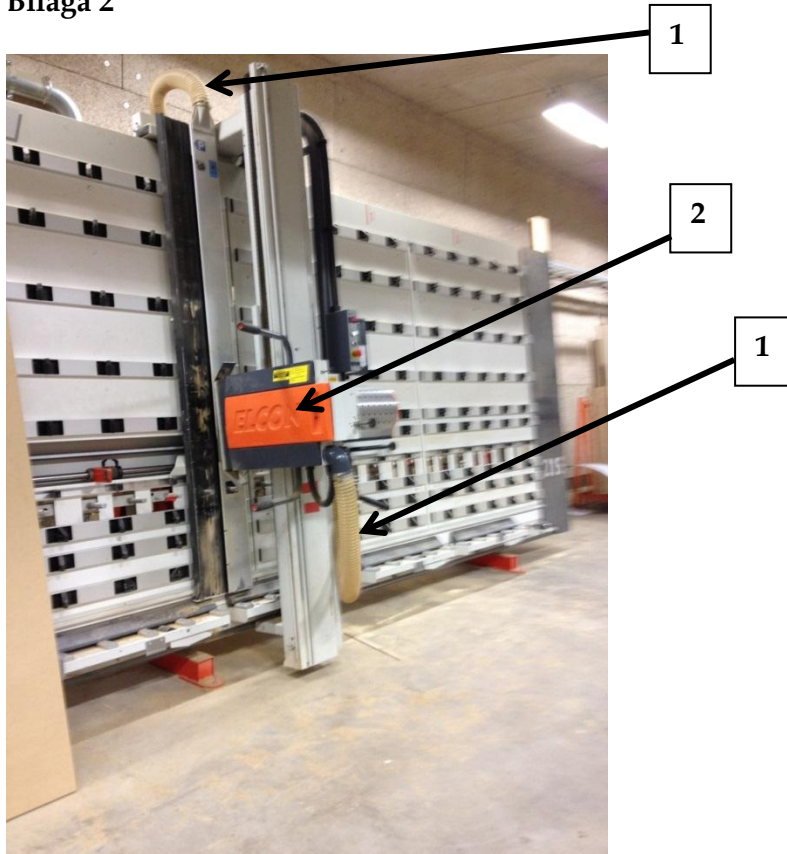

Bild 5. Pilar 1 pekar mot utsugsanordningen, spån och damm leds ut till spånsuganläggningens behållare.

Pil 2 i mitten pekar mot orange skydd som täcker sågklinga. När detta skydd förs utåt stannar väggsågen då det finns en mikrobryttare i skyddet som bryter strömmen till väggsågen. Denna lucka behöver öppnas när en klinga ska bytas eller när rengöring av sågen ska göras. Sågen går inte att starta om inte skyddet sitter på plats.

Bilaga 3

Lagstiftning

Entreprenör

Kundföretaget använder sig av entreprenörer och inhyrd personal för att lättare kunna ställa om när personalbehov minskar det vill säga personalkostnaderna är rörliga.

I Arbetsmiljöverkets bok *"Arbetsmiljöansvar – för personal som är inhyrd eller arbetar på tillfälliga arbetsplatser"* konstateras att det inte finns någon definition i Arbetsmiljölagen (AML) av uttrycken entreprenör eller entreprenad. I boken anges också att *"I arbetsmiljösammanhang är en entreprenör ofta en arbetsgivare som utför arbete åt en annan person" samt att "Det gäller att analysera varje situation och avgör vilken rättslig ställning entreprenören har enligt AML."*

Vilket ansvar har då entreprenören gällande arbetsmiljön? *"Som arbetsgivare har entreprenören SAM-ansvar för sin personal, oavsett var de utför arbete. En ensamföretagare har inget SAM-ansvar, eftersom SAM förutsätter att det finns en arbetsgivare med arbetstagare. Ensamföretagare måste dock följa sådana bestämmelser i AML och Arbetsmiljöverkets föreskrifter som handlar om maskiner, tekniska anordningar och farliga ämnen. Ensamföretagaren måste göra någon form av undersökning och riskbedömning av tekniska anordningar och ämnen ..."*

Enligt 1 kap AML kommentarsdel

"Det finns dock situationer där en entreprenör kan anses som arbetstagare hos en beställare. Sedan lång tid finns det en arbetsrättslig praxis som innebär att man ibland utsträcker arbetsgivarbegreppet till att omfatta även dem som anlitar s.k. beroende uppdragstagare. Dessa betraktas då som arbetstagare. Exempel på detta är vissa skogarbetare som i praktiken är helt beroende av beställaren. Även frisörer som helt beroende av en salongsinnehavare har ansetts som arbetstagare."

Kundföretaget

Eftersom kundföretaget är ett fast driftställe som är gemensamt för flera verksamheter, varav snickeriet är en, är det den som råder över arbetsstället som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor.

Detta innebär att kundföretaget enligt arbetsmiljölagen (AML)3 kap 7e§ bland annat har ansvar för;

- *"Arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället.*
- *Allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas.*
- *Ansvar för de speciella skyddsanordningar som kan behövas....."*

Till detta kommer det enligt AML 3 kap 7g§ att den *"som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe, ska samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredställande skyddsförhållanden"*. Vidare ska de som arbetar följa de anvisningar som samordningsansvarigt företag tar fram.

När det gäller rådighetsansvar innebär detta enligt AML 3 kap 12§ att *"den som råder över arbetsställe, i detta fall kundföretaget, ska se till att det på arbetsstället finns sådana fasta anordningar att den som arbetar där utan att vara arbetstagare i förhållande till honom inte utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall. Han ska även se till att andra anordningar som finns på arbetsstället kan användas utan sådan risk. Den som anlitar inhyrd arbetskraft för att utföra arbete i sin verksamhet ska vidta de skyddsåtgärder som behövs för detta arbete."*

Skyddsombud

Vilka blir då skyddsombudens roll och befogenheter enligt AML i kommentarstexten till kapitel 6. *"ett skyddsombuds verksamhetsområde bestäms av den eller de som har valt ombudet. Det är dock alltid begränsat till arbetstagarna på det egna företaget. Ett skyddsombud har därför inte rätt att företräda arbetstagarna hos olika entreprenörer som arbetar på samma arbetsställe..."*

Befogenhet för skyddsombud gällande inhyrd arbetskraft enligt AV hemsida *"Skyddsombud kan agera mot den som råder över arbetsställe enligt AML 3:12 och även mot arbete som utförs av inhyrd arbetskraft. Det finns inget i lagen, kommentarer till denna eller praxis som gör skillnad mellan lokalt-, regionalt- eller huvudskyddsombud i denna befogenhet. Med andra ord kan samtliga agera för inhyrda arbetstagare och mot den som råder över arbetsstället. (AML 3:12, 6:6a, 6:7)"*

På kundföretaget företräds direktanställda arbetstagare och inhyrda av lokala skyddsombudet på verksamhetsområdet. Entreprenörer (egen företagare med f-skattsedel) företräds inte. Arbetstagare vid entreprenadföretag företräds av det egna företagens skyddsombud.